

HET PALEIS

Ander werk van Wiesław Myśliwski in
Nederlandse vertaling

Over het doppen van bonen (roman, 2009)

Steen op steen (roman, 2012)

De laatste hand (roman, 2015)

De horizon (roman, 2017)

Het Oog van de Naald (roman, 2021)

Wiesław Myśliwski

Het paleis

Uit het Pools vertaald door
Karol Lesman

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2025

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van
het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Deze vertaling wordt ondersteund door het
@POLAND Translation Program.

Copyright © 1970 Wiesław Myśliwski

This translation is published by arrangement with Spoleczny
Instytut Wydawniczy Znak Sp. z o.o., Kraków, Poland.

Oorspronkelijke titel *Pałac*

Copyright vertaling © 2025 Karol Lesman/
Em. Querido's Uitgeverij BV

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook, zonder
voorafgaande schriftelijke toestemming van Em. Querido's
Uitgeverij BV, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam. Ook
tekst- en datamining van deze uitgave is niet toegestaan
zonder schriftelijke toestemming van de uitgeverij.

Omslag Brigitte Slangen
Omslagbeeld Ute Klaphake/Trevillion Images
Foto auteur Danuta Węgiel
Binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk

ISBN 978 90 253 1829 1 / NUR 302
www.querido.nl

Voor mijn vrouw

Het had al lang oorlog moeten zijn. Jaar in, jaar uit, maand aan maand, dag na dag werd hij verwacht. Met Nieuwjaar, met Pasen, met Pinksteren, met Kerstmis, op de naamdagen van Maria, van Johannes, van Petrus en op alle, alle andere dagen. Hij werd besproken, voorspeld, afgesmeekt. Sinds enige tijd was hij zelfs te horen. Je hoefde je oor maar tegen de grond te leggen of als het helder weer was je oren te spitsen richting het oosten of je hoorde het verre gerommel, het denderen, soms zelfs afzonderlijke explosies dichterbij komen. Zo nu en dan kon je hem, op een sterreloze nacht, als je op een heuvel ging staan, zelfs zien. Ergens ver, ver weg, aan de rand van de nacht als het ware, verschenen allerlei nogal vreemde lichtflitsen en een rode gloed die op een gewoon onweer leken, maar er werd gezegd dat dat nu juist de oorlog was. En gezegd werd dat hij helemaal niet ver meer was en dat het slechts een kwestie van dagen was voordat hij ons bereikte. En als je nog wat langer naar hem uitkeek kwam hij zo dichtbij dat het leek alsof hij hier vandaag al zou zijn, midden in de nacht, tegen de ochtend, op zijn laatst morgen, maar hij werd ook gevreesd.

Sommigen gingen hem al over lange wegen tegemoet, om te horen, om te zien van welke kant hij zeker zou komen. En anderen zeiden dat het nog geen oorlog was, dat dit nog maar een voorgevoel was. Toch werden er al kuilen, holen, schuilkelders gegraven, in drasland, op hellingen, aan de voet van een berg, hele inboedels werden naar buiten gedragen, in de

grond gestopt, en sommigen brachten de nachten al buitenshuis door, voerden het vee naar de boomgaarden, naar de rivier, naar de velden, naar het bos.

Ook in het paleis werden vanaf de eerste geruchten over een naderende oorlog voorbereidingen getroffen voor een mogelijk vertrek. Niemand wist echter waarheen, want alles gebeurde in het grootste geheim. Zelfs de lakeien konden niet veel vertellen, behalve dan dat de edele juffertjes al waren weggevoerd, dat de edele mevrouw in tranen rondliep en onder de kamermeisjes haar jurken verdeelde, en de edele heer enkel voor het raam stond en nadacht. Dat er koffers en valiezen werden gepakt, die 's nachts ergens naartoe werden gebracht. En dat het rijtuig en de paarden voor de edele heer en mevrouw al klaarstonden om op reis te gaan. En ook dat die oorlog elke dag werd verwacht, alleen dat er niet hardop over gesproken mocht worden.

Maar de oorlog talmde enigszins met komen, hij naderde wel en hij naderde niet, de ene nacht was hij dichtbij, de volgende trok hij weer weg, en hij misleidde alleen maar.

Vandaar dat je, toen hij uiteindelijk na dit alles zo plotseling arriveerde, maar moeilijk kon geloven dat het al oorlog was. Daarbij kwam hij midden op de dag, toen de mensen naar de bel voor het middageten uitkeken en niet naar een oorlog, en wel tijdens zo'n hitte dat iedereen eraan dacht het werk even neer te leggen en ergens in de schaduw uit te rusten.

De hitte stroomde uit de hemel. Het was net of niet alleen de zon brandde, maar ook de aarde, de gebouwen en de bomen, alsof zelfs de naar de stallen gedreven varkens en paarden die zwoelheid verspreidden, alsof uit de groene muur van het park als uit een verstikkende oven hete lucht sloeg die aan je lichaam plakte, je adem afsneed, als rook in je ogen prikte. In deze hitte was lopen alleen al vermoeiend. Zelfs de aan-

blik van mensen die als het ware voor straf voortstapten vermoeide. Ook de hofhonden waren uitgeput van alle woede, ze zwierven wat versuft rond, leken meer op schapen dan op honden, lagen lui in de schaduw en lieten toe dat het kleine grut met stokken langs de paleishekken ratelde.

De wereld leek stil te staan. Je wilde niet kijken, niet horen en niet denken. Een soort levensvreemde slaperigheid verspreidde zich door de lucht, die zoet geurde naar lindebloesem. En dat was geen goed tijdstip voor een oorlog. Een oorlog diende 's nachts te komen, voorafgegaan door hondengejank, onrust onder het vee, tekens aan de hemel, wanneer de mensen, bekropen door voorgevoelens, niet gingen slapen, tijdens donder en bliksem, vlammenzeeën, want alleen nacht en huiver verdienden de angst, tranen en verlorenheid van de mensen.

Ik zat op de drempel van de schaapskooi toen er plotseling een schril gefluit te horen was, er schoot een lichtflits door het firmament en een huiveringwekkende dreun verspreidde zich door het lover van de populieren langs de weg. Ik had niet eens de tijd om ineen te krimpen of het was al gedaan. Er klonk gehuil, geroep, er werd luidkeels gejammerd. Mensen sloegen op de vlucht, schoten poorten in, klommen over schuttingen, renden blindweg voor zich uit. Men was in rep en roer, iedereen rende kriskras door elkaar. Ik had nog nooit zoveel mensen tegelijk op het landgoed gezien. Er waren er vast niet eens zoveel, vroeger misschien, lang geleden, maar deze plotselinge angst had hen vermenigvuldigd, want het was niet duidelijk waar ze vandaan kwamen of waar ze naartoe gingen, zoals gewoonlijk wanneer mensen als enige verweer hun onheil hebben. Zelfs de ingedutte hofhonden richtten zich op en vergezelden de mensen in hun gehuil en de totale chaos.

Hoe onwerkelijk was dit alles, alsof het alleen een waanvoorstelling was die voortkwam uit deze hitte, de benauwdheid, de loomheid, de zoete geur van de lindebomen. Ik kon niet geloven dat het al oorlog was. Ik had me zijn komst anders voorgesteld. Amper één projectiel, dat ook nog eens in een populier was ingeslagen en slechts een paar kraaien wat narigheid had bezorgd, en meteen was het oorlog. Oorlog! Oorlog! Die kraaien daar boven de populieren, verjaagd uit hun nesten, rondvliegend in een zwarte wolk, krassend, weklagend, waren het enige waarachtige aan deze oorlog. En verder was ik buiten mezelf van woede op de mensen, omdat ze zich de oorlog zo lichtvaardig toe-eigenden. Ik wenste zelfs niet dat wie dan ook mij zo angstig zou zien. Hoewel er ergens wel iemand was die deerniswekkend, als een reu zijn teef, de een of andere Jacob riep.

Jacob! Jacob! Waar ben je, Jacob? Hé, domme Jacob! Het is ook altijd hetzelfde met jou!

Maar er waren er meer op het landgoed die Jacob heetten. En ook de edele heer, die zich niemands naam kon herinneren, noemde iedereen Jacob, want hij hield van die naam, en net als hij zei ook de edele mevrouw, die helemaal niemand kende, tegen iedereen Jacob, en zo ook zeiden de edele juffertjes tegen iedereen Jacob.

Ik weet zelf niet waarom ik niet op de vlucht sloeg. Misschien had die hitte mij zo vermoeid dat ik dacht dat ik nog tijd genoeg had. Of misschien was het uit ongeloof. Want ik wilde dat het ten minste nog één keer ergens zou knallen, misschien in het paleis, en dan zou het pas echt oorlog zijn.

Nog steeds vluchtten er bediendes uit het paleis, komisch in hun ontzetting, in hun zwarte jakken, des te komischer, omdat ze waardig probeerden te vluchten. Na hen kwamen de koks, de kokkinnen, het andere personeel. De kamermeisjes

vlogen, als doldwaze zwaluwen voor het onweer, naar buiten, je zou er zomaar een handvol van kunnen grijpen en te grazen nemen.

Ik keek nog eens naar de hemel, legde mijn oor te luisteren of er niet nog ergens gekrijs weerklonk, toen plotseling het park zich opende en er uit de laan een met twee wild galopperende grijze hengsten bespannen rijtuig de grote weg op stoof. Het was de edele heer die de benen nam. Tja, een edele heer en hij nam de benen, net als de gewone mensen, in angst, in ontzetting, en hij porde de koetsier met zijn wandelstok om de paarden tot grotere snelheid te manen. Tja, een edele heer, die alleen voor zichzelf onheil kon zijn en tegelijk alleen voor zichzelf vertroosting, nam met alle anderen de benen. Naast hem zat de edele mevrouw onder een bonte parasol te sidderen met een zakdoekje bij haar ogen. Ik kwam overeind, ik maakte een buiging, maar ze zagen me niet.

En toen viel alles stil. Eigenlijk was het plots stil in plaats van oorlog.

Aanvankelijk voelde ik na al dat gehuil, dat geroep, dat luidkeelse gejammer zelfs enige opluchting. Ik werd zelfs blij van deze stilte, van deze leegte, zo zonder mensen. Ik moest de schapen nog drenken, hun hooi geven, want ze hadden weer niet veel gegeten daar op de weide, maar waar hadden ze zich ook aan te goed moeten doen? De zon had het gras tot op de grond weggebrand, vandaar dat ik ze meer opdreef om ze voort te drijven dan om ze te laten grazen. Toch wilde ik niet van mijn plaats komen. Ik keek naar de kraaien die boven de populieren zweefden, benieuwd of ze op hun nesten zouden neerstrijken of zouden wegvliegen, hoewel van het ingeslagen projectiel al een tijdlang niets meer te horen was. Het werd steeds broeieriger, lomer, geuriger. Als er alom die vreemde leegte niet was geweest, zou je kunnen denken dat de oorlog

ons links had laten liggen. Ik had trouwens de indruk dat de mensen binnenkort weer naar deze leegte zouden terugkeren en hun tranen stiekem zouden afvegen, zich schamend voor hun angst. En vóór alles zou de edele heer terugkomen, en na te zijn teruggekeerd zou hij in deze leegte zijn rijtuig laten stilhouden en tegen zijn edele gade zeggen: Kijk eens, mijn lief, hoe leeg het hier was zonder ons.

Misschien zou hij zelfs mij zien en me gul belonen omdat ik was gebleven.

Deze gedachte boezemde me echter angst in, al maakte ze me ook blij. Ik stond op van de drempel, onzeker om me heen kijkend. Geen sterveling te zien. Zelfs de honden, die daar-net nog achter de mensen aanrenden, hadden zich ergens op een rustig plekje verborgen, hielden zich stil. Nog geen koe die ergens loeide, geen paard dat hinnikte, geen pauw die schreeuwde.

Ik kreeg in deze leegte ineens het gevoel dat er niet alleen geen andere mensen waren, maar dat ikzelf ook nergens was. Ik wilde iemand roepen, ik wist niet wie, ik was er niet zeker van of mijn roepen wel iemand zou bereiken. Ik wilde ervandoor gaan, maar ik wist niet waarheen, en om achter de anderen aan te rennen was het al te laat.

In een opwelling pakte ik een zweep die ergens op de grond lag en liep naar de stallen, waarna ik de deuren wijd openzette en de dieren naar buiten begon te jagen. Ik sloeg tegen de wanden, ik schreeuwde, knalde met mijn zweep, maar de koeien, zoals dat gaat bij koeien, maakten geen haast. Ze slenterden, bleven loom op de drempel staan, keken om zich heen. En ik had haast, ik weet niet waarom, maar ik had haast. Het maakte me zo kwaad dat ik in het wilde weg met de zweep uithaalde over de ruggen, de koppen, de ogen, de poten. Ik voelde niet het minste medelijden, ik voelde alleen woede,

spijt, bitterheid, alsof die doodonschuldige koeien een enorm onrecht hadden aangericht. Daarna dreef ik de paarden naar buiten. Zelfs de stoeterij zette ik open, hoewel de moed me in de schoenen zakte toen ik me bevond tussen die glimmende vachten, lange halzen, als vuisten zo grote, uitpuilende ogen, die me verwonderd aankeken omdat ik met een zweep naar ze toe was gekomen. Maar ik opende de hekken, knalde een keer en daarna nog een keer met de zweep, ze stortten zich een voor een op de deur. Daarna deed ik dat met de schapen, hoewel die mij het dierbaarst waren van alle dieren en mensen. Maar er was iets met me aan de hand, ik had nu zelfs niet met hén te doen en joeg ze naar buiten. Daar dreef ik ze met de zweep bij elkaar tot een kluwen, woest zwiepend over hun vachten totdat ze gehoorzaam tussen de poten van de koeien, de paarden en de honden samendrongen.

Ik was er moe van, ik voelde me bijna dronken van vermoeidheid. Het zweet liep in mijn ogen, ik had de kracht niet ook maar de arm op te heffen waarmee ik de zweep vasthield. Ik leunde met mijn rug tegen de muur van de stal en hapte met volle teugen naar de benauwde, warme lucht.

En voor mijn ogen krioelden de dieren, ze bewogen zich in een krachtige, golvende beweging voort, eerst stoven ze hinnikend, blatend weg en vervolgens bleven ze als een kabbelende vijver staan. In verwarring verkerende koeien dreven tegen elkaar op, stootten met hun hoorns en rukten de schapen als sappig groen de vacht van het lijf, en ook op hun eigen kalveren richtten ze hun hoorns als op blaffende honden die ze naar de poten sprongen. En de paarden probeerden wanhopig aan deze poel te ontkomen, klommen op elkaar. De paarden wisten met hun lange halzen aan de oppervlakte stand te houden. Onder de voet gelopen schapen blaatten.

Ik keek naar dit alles met nietsziende ogen en eigenlijk

weerspiegelde het zich alleen in mijn ogen, want ik stond verzonken in mijn vermoeidheid en het kon me allemaal niets schelen.

Totdat ik op zeker moment plotseling besepte wat ik had gedaan en door angst werd overvallen. Ik gooide de zweep weg, liet al die krioelende dieren achter en vluchtte in de richting van het park. En verder dwars door het park, over het gras, door de struiken, zolang ik adem in mijn longen had, zonder om te kijken, zonder ook maar een moment te stoppen, en toen pas bleef ik, buiten adem, flauw van uitputting voor het met wilde wingerd overwoekerde prieel staan dat zich niet ver van de vijver bevond.

Hier was het koel, schaduwrijk, je kon niet geloven dat er hitte was op aarde. Ook de stilte hier was onwerkelijk, intens, verstand, geurig van het groen, doordrongen van vogelgekwetter. Ik keek achterdochtig om me heen, want die stilte kwam me wat vreemd voor, alsof ze het op mij gemunt had, maar aan alle kanten stonden bomen, bomen en nog eens bomen en ondoordringbaar groen. Aan de noordkant van het prieel schemerde door de bomen het grijze oppervlak van de vijver, waarover in alle rust van de wereld zwanen zwommen. Het was aanlokkelijk om onder een van die dikke, oude boomstammen neer te vallen, de ogen te sluiten, de wereld, jezelf te vergeten, te dromen, in te slapen. Ik voelde me echter niet op mijn gemak. Het leek alsof ik elk moment van achter de bomen iemands zorgeloze, parelende lach zou kunnen horen, alsof voor mijn ogen de edele heer en mevrouw zouden kunnen opdoemen, hand in hand wandelend over de parklaan. Hij serieus, in gedachten verzonken, zij glimlachend aan zijn zijde, babbelend, sprankelend. Ik had dan wel gezien dat ze op de vlucht waren geslagen, toch leek het me goed mogelijk dat ze elk ogenblik in de laan zouden verschijnen.

Of de neef en het edele juffertje zouden, in de overtuiging dat ze alleen waren, achter de bomen vandaan springen, zij voor hem weglopend, hij achter haar aan. Plotseling hoorde ik gefluister uit het prieel komen. Misschien spetterde zo dadelijk het water in de vijver en zou er een bootje voor mijn ogen verschijnen. Met daarin de dames en de heren. Het park had op mij altijd al een geheimzinnige, ontoegankelijke indruk gemaakt, het leek vol met verborgen verrassingen te zitten.

Boven me hoorde ik de zang van een merel. Mijn hart trilde van vreugde. Ik keek omhoog, maar hij had zich al verplaatst naar een andere boom. Ik liep zachtjes achter hem aan en probeerde hem in het lover te ontwaren. Maar de merel zong alweer ergens anders, nog twee, drie bomen verder. Opnieuw sloop ik wat dichterbij, waarbij ik mijn best deed nog geen takje te laten kraken. Hij hipte naar een volgende boom. Ik bleef staan tot hij opnieuw luid begon te zingen. Toen schuifelde ik nog een paar stapjes dichterbij, ik hield mijn adem in. Zachtjes. Heel zachtjes. Ik had hem nu bijna. Maar toen zweeg hij. Hij en zijn gezang waren verdwenen.

O, dat gezang van de vogels in het park was totaal wat anders dan dat van de vogels uit het bos, van die boven de rivier, van die uit de boomgaarden in het dorp. Het was delicatesse, verhevener, hetzelfde en niet hetzelfde. Je kon er zo in opgaan dat je de tijd vergat. Ik kende alle vogels. Ik wist in welke boom ze hun nesten hadden, of ze op de eieren zaten of al jongen hadden. Of hun gezang een lokroep was of regen aankondigde of paniek uitdrukte. Ooit kwam ik hier als jongen vaak stiekem met een katapult en zocht ik tussen de bladeren dat mooiste zanggeluid, dat gezang waarbij al het andere vogelgezing verstomde, net zo lang loerde ik op de merel, besloop hem, zag hem tegemoet, tot ik hem eindelijk wist te verschalen. Daarna nam ik het lijkje in mijn hand en ging er triest

mee naar het paleis om het aan de edele juffertjes te laten zien, dat er weer iemand een vogeltje in het park had doodgemaakt en dat ik daar toevallig had gelopen en het had gevonden. En zij hadden zo met het beestje te doen en hun gewezen was zo mooi dat ik er nooit genoeg van kreeg.

Turend in de bomen liep ik de merel nog achterna terwijl ik hoopte dat hij nog van zich zou laten horen of dat ik hem zou kunnen grijpen als hij van de ene boom naar de andere vloog, toen plotseling in de struiken rechts van me luidkeels een pauw schreeuwde. Even later kwam vanuit het struikgewas een hinde recht op mij afgelopen. Ze bleef staan, keek me aan en snelde het park in. Ik keek om me heen en zag dat ik vlak bij het paleis was. Ik was compleet verbijsterd, bijna geschrokken van wat het paleis hier ineens deed, in het park, in deze stilte, zo plotseling, zo onverwachts. Alsof ik er, ach-teloos dwalend door de struiken, per ongeluk op was gestuit zonder me iets aan te trekken van de waarschuwingen dat daar ergens tussen de oude eiken, beuken, haagbeuken, sparren en het eeuwige gezang van de vogels een paleis stond, wit en immens als het licht van de dageraad. Ik kende het paleis toch, als jongen kwam ik er vaak als bode. Iets fluisterde me in dat ik moest vluchten, vluchten. Die merel had me hiernaar-toe gelokt. Die vervloekte merel. Ik zocht in allerijl naar een rechtvaardiging voor mijn aanwezigheid hier. Maar op het-zelfde moment herinnerde ik me dat iedereen er immers van-door was gegaan, het paleis was leeg. Daardoor kwam ik weer bij mijn positieven en voelde ik zelfs enige opwinding.

Met de schrik in mijn benen liep ik in de richting van het paleis, sluipend van boom tot boom, de oren gespist. Ik liep er in een halve cirkel omheen komend van de oprijlaan, zodat het eruit zou zien alsof ik vanaf het binnenhof kwam. Maar toen ik het binnenplein op liep, kromp mijn hart van angst in-

een. Ik had het gevoel dat ik plotseling was blootgesteld aan en me in het middelpunt bevond van de verblindende schittering die uit het paleis stroomde. En slechts één huiveringwekkende gedachte speelde door mijn hoofd: wat zeg ik, wat zal ik zeggen als iemand mij hier tegenkomt en me verbaasd de vraag stelt: En wat doe jij hier, Jacob?

Want ik was er zelf verbaasd over dat ik hier zomaar voor het paleis stond. Ik voor het paleis.

Tegenover mij bevond zich een enorme deur, waar brede marmeren treden naartoe leidden die aan weerskanten werden bewaakt door twee naakte krullenbollen die vanuit de hoogte spotlachend op mij neerkeken. De deur was breder dan menige boerenstulp en versierd als het hoofdaltaar in de kerk. De twee vleugels stonden wijd open.

Ik schaamde me. Ik had het gevoel dat ik slechts in gedachten voor het paleis stond en dat mijn echte ik daar ergens achter de schapen, op de heuvels, onder een meidoornstruik lag met mijn handen onder mijn hoofd, starend naar de witte hemel, omringd door stilte, luisterend naar het gras onder de schapenbekken en verzonken, verzonken in gemijmer hoe ik daar voor het paleis stond, een leeg, uitgestorven paleis.

De gedachte kwam bij me op om de reden voor mijn komst hier te verdoezelen, die voor mezelf te verheimelijken, iets te veinzen, desnoods dat ik was verdwaald door achter die merel aan te lopen of dat ik, omdat het paleis verlaten was, uit pure bezorgdheid was komen kijken of de deuren, de ramen wel dicht waren, het zou best weleens kunnen gaan onweren, of niemand rozen uit de perken zou stelen, profiterend van het feit dat het oorlog was. Maar tegelijkertijd was er iets wat me lokte, me schuchter en huiverig aanspoorde om die marmeren treden te bestijgen, desnoods slechts de onderste. Om daar alleen maar op te gaan staan. Ik, Jacob. Ik, de echte. En

het was alsof die enorme deur voor mij zo wijd openstond. Voor mij was dat lege, imposante paleis. En ik zag me er al op gaan staan. Op die onderste trede. Op de tweede. En door die deur kwamen twee rijen lakeien deemoedig buigend en met brandende kaarsen in de handen naar buiten, waar ze zich aan weerszijden van de trap opstelden. En ik liep langzaam, plechtig. Ik liep en ik liep, alsof er geen einde kwam aan die trap.

Argwanend keek ik om me heen of niemand me bespiedde en ik liep door naar de andere kant van het paleis. Hier waren wat gemakkelijkere deuren, want die waren voor het personeel en voor degenen die de edele heer om genade kwamen vragen, de edele mevrouw om voorspraak of die naar de keuken kwamen voor etensrestjes.

Toen ik naar binnen liep werd ik gehuld in duisternis, want de gang was lang en doodlopend, en aan licht viel hier zoveel naar binnen als wanneer iemand een deur opendeed. Maar ik kende deze gang uit mijn hoofd. Links waren de keukens, de voorraadkamers, rechts de bediendenkamers, rechtdoor ging je naar de andere vertrekken.

Als ik hier als bode kwam en er vond een of ander feestmaal plaats, dan sloop ik de gang in om de geuren van de gereserveerde gerechten op te snuiven. Ik hoefde maar in een hoekje te gaan zitten en de verschillende aroma's omwalmden me als een cocon, benauwende, scherpe, prikkelende geuren die je ogen, je gedachten, je bloed binnendrongen. En ze geurden zo sterk dat je ze niet alleen rook maar ook hoorde. Zelfs de omringende duisternis rook naar hertenvlees, paddenstoelen, majoraan en andere delicatessen. Zelfs de opgewonden stemmen van de keukenmeiden waren geurig van het gebraad, de sausen, de warmte, en vóór alles geurden de lakeien die de schalen met het knapperige gevogelte naar de kamers brachten. De tranen kwamen in mijn ogen, het speeksel liep me

vanzelf in de mond, mijn handen, mijn buik, mijn benen jeukten alsof ik last had van schurft, maar ik gaf me over aan die aroma's tot het pijn deed, zo'n pijn dat ik er soms van lachen moest en soms wel kon janken als een hond. Ergens werd naar mij geroepen, maar ik wist niet of ik het hoorde of het me alleen maar herinnerde.

Jacobje! Jacob! Waar ben je, Jacobje?!

Ik klopte beschroomd op de deur naar de vertrekken. Ik klopte nogmaals, wat brutaler nu. Maar mijn kloppen wekte nog geen geruis aan de andere kant. Om het zekere voor het onzekere te nemen wachtte ik nog even voordat ik de deursklink omlaag duwde. Onder het aanhoudende gekraak van de deur, dat me kippenvel tot op mijn stuitje bezorgde, kwam ik in een ruime, brede hal die zo diep was als het paleis zelf. Het was hier licht, zonnig, zoals buiten. Aan beide einden zaten grote ramen, van het plafond tot aan het parket, en voor de ramen, zowel aan de ene als aan de andere kant, klommen brede marmeren trappen omhoog naar de eerste verdieping. Verschillende deuren leidden naar de kamers. Aan de wanden hingen schilderijen, kandelaars, overal schilderijen, sommige al bruin van ouderdom, van andere leek de verf nauwelijks opgedroogd. Een jachtafereel. De landheer schiet op een vluchtend hert. Volgens mij is het raak, want de honden springen om het arme dier heen. Het is nog op de vlucht, maar zijn ogen vlieden al weg. Verderop eentje met dames en heren op een open plek in het bos. Ze eten iets. Ze lachen, schertsen. Ze moeten het goed hebben. Winter. Een lang snoer van uitgehongerde lieden. Ze lopen en lopen. Waar gaan ze toch heen in zo'n vrieskoude, barre tijd? Naast hen ruiters met geweren op hun ruggen, met van die vreemde mutsen op hun hoofd. En daar vindt een veldslag plaats. Een grote veldslag. Krioelend van de pijn, als boomwortels. Rood van het bloed. Paar-

den en mensen door elkaar. Ze schreeuwen, vloeken, jammeren, rochelen. Ik kreeg het er warm van en wilde er niet langer naar kijken.

Ik liet mijn blik langs alle deuren glijden. Ik wist niet waar ik nu heen moest. Ik wist niet met welk doel. Alsof dit paleis me plotseling niet meer interesseerde. Ik begon zelfs spijt te krijgen dat ik hier überhaupt naartoe was gekomen, en toen ik me realiseerde dat ik nu niet ver van de vertrekken verwijderd was, voelde ik me niet langer op mijn gemak. Onverwachts kwam bij mij de gedachte op dat ik hier zou kunnen blijven en deze oorlog zou kunnen afwachten. Binnen deze oude, dikke muren zou het ongetwijfeld veiliger zijn die af te wachten. Misschien was het wel mogelijk om die hele oorlog te vergeten. Hem in een stille kamer te verslapen en erna wakker te worden als na een nacht, me als bij een zonnige dageraad uit te rekken, te geeuwen en een inmiddels vredige wereld in te lopen. En zelfs als iemand mij hier slapende zou aantreffen, zou ik altijd nog kunnen zeggen dat ik het paleis bewaakte. Hoeveel oorlogen had dit paleis al niet doorstaan? Men zei dat oorlogen er nederigheid voor toonden, zoals ook de mensen het meden, er in een grote boog omheen liepen. En kennelijk was de ene oorlog nog verschrikkelijker dan de andere. Er waren kwade en wraakzuchtige oorlogen, waarvan slechts steen op steen restte, er waren korte, maar hevige, als een hagelstorm, er zaten woedende, gemene, misdadige tussen en in elke ervan stierven de mensen als vliegen en niemand die zich erover verbaasde, maar geen enkele deerde het paleis. En dat was bizar. Het wekte angst maar tegelijk ook vertrouwen. Slechts één keer was een verdwaalde kogel op het paleis afgekomen, maar die was onderweg stilgevallen, en de edele heer had hem als aandenken laten inmettelen.

Ik kuchte en liet mijn blik langs de deuren gaan om te zien

of er niet een op een kier stond, of er niet ergens een deurklink knarste. Maar behalve mijn kuchen, dat zich vreemd luid door het paleis verspreidde, bereikte mij geen enkel geluid.

Dat gaf me moed. Ik duwde de dichtstbijzijnde deur wat verder open en stak mijn hoofd naar binnen. Een scherp, helder licht sloeg in mijn ogen. Ik bevond me in de salon. Door de grote vensters, die de hele wand in beslag namen, stroomden hele beken van zonlicht. Ik week terug. Ik bleef even staan met mijn hand op de deurklink, niet wetende of ik naar binnen moest gaan of niet, want die helderheid maakte me een beetje bang. En wat zou ik in de salon moeten doen? Ik in de salon. Mijn god. In deze middaghelderheid. In een zetel uitgestrekt als de edele heer. Ik. Gelach. Gesprekken. We maken grappen. Ach, wat is het vandaag toch warm, nietwaar, neef? Wat een zwoelte, wat een hitte, en daarbij nog die oorlog. Dan verkondigt ergens iemand dat een schaap lammert. Ik hoor mensen achter mij lachen.

Ik liet de klink los en liep naar de volgende deur, maar die liet ik ongeopend. Zo ook de volgende. En pas een van de deuren aan de andere kant van de gang deed ik een stukje open en ik keek naar binnen. Het rook er muf. De kamer was gehuld in schemer. Zelfs door een raam waar een dik gordijn voor hing sijpelde in plaats van licht bleke schemer. Maar na een tijdje kwamen vanuit die schemer zetels tevoorschijn, een sofa, een tafeltje, en rechts stond een kast vol met boeken die tot aan het plafond reikte. Aan de wand daartegenover hingen naast elkaar twee schilderijen: een van een oudere man en een van een oudere vrouw. Ze zagen eruit alsof ze leefden. Ik had de indruk dat ze me boosaardig aankeken, alsof ze me straften omdat ik hen had onteerd door hier te komen.

Angst overviel me. Snel maakte ik me uit de voeten. In mijn haast sloot ik zelfs de deur niet goed. En toen ik mijn hand op